

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” CONSTANȚA

ȘCOALA DOCTORALĂ de TEOLOGIE

Sfânta Scriptură – fundament al legilor bisericești

Rezumat

Coordonator:

† Î.P.S. PROF. UNIV. DR. TEODOSIE PETRESCU

DOCTORAND:

Pr. Băltărețu Vasile

CONSTANȚA

2018

Cuprins

Introducere.....	1
-------------------------	----------

Capitolul I

1. Dreptului canonic ortodox – prezentare generală.....	7
a) Dreptul Canonic.....	11
b) Asemănările dreptul canonic cu sistemul general al dreptului.....	12
c) Dreptului canonic din perspectivă științifică și modul expunerii lui.....	14
d) Dreptul canonic evidențiat în științele auxiliare.....	21
e) Normele juridice în vigoare ale dreptului canonic.....	25
2. Dreptului canonic ortodox – Izvoare.....	27
2.1 Dreptului canonic – Izvoare generale	
a) Sfânta Scriptură.....	28
b) Sfânta Tradiție.....	35
c) Legile bisericești.....	37
d) Legile civile.....	38
e) Canoanele.....	40
1. Canoanele Sfinților Apostoli.....	40
2. Canoanele sinoadelor ecumenice.....	41
3. Canoanele sinoadelor particulare.....	42
4. Canoanele Sfinților Părinți.....	43
5. Canoanele ce se găsesc în diferite colecții apostolice.....	45
a) Didahia celor 12 Apostoli.....	45

b) Canoanele lui Hipolit.....	46
c) Constituțiile Apostolice.....	46
d) Didascalia.....	47
e) Colecția numită „Optateuchos” sau Rânduiele ale Sfinților Apostoli.....	48
1. Acoluthia ton cannonon.....	48
2. Sinopsa lui Ștefan Efeseanul.....	49
3. Colecția în 60 de capitole.....	49
4. Colecția în 50 de capitole.....	50
f) Operele comentatorilor bizantini.....	51
g) Colecțiile nomocanonice.....	53
1. Nomocanonul lui Grigorie Doxapatriul, secolul XII.....	56
2. Nomocanonul lui Arsenie Antorian numit și „Sinopsa dumnezeieștilor canoane.....	56
3. Nomocanonul lui Matei Vlastare.....	56
4. Nomocanonul duhovnicesc.....	57
5. Nomocanonul lui Cotelerius.....	57
6. Nomocanonul lui Manuil Malaxos.....	58

2.2 Izvoare întregitoare

a) Hotărârile canonice ale sinoadelor patriarhale.....	59
--	----

2.3 Izvoare auxiliare

a) Părerile canoniștilor recunoscuți.....	63
b) Legile politico – bisericești.....	64
1. Codex Teodosianus.....	64
2. Corpus juris civilis.....	64
3. Ecloga.....	65
4. Prohiron.....	66

5. Epanagoga.....	66
6. Vasilicalele.....	66
7. Hexabiblos.....	66
c) Extrase de legi de stat privitoare la Biserică, din codurile dreptului de stat romano- bizantin.....	67
 2.4 Întrebuințarea izvoarelor dreptului	
a) Puterea și punerea în aplicare a legilor bisericești.....	68
b) Modul de interpretare a legilor.....	73
c) Abrogarea legilor care nu mai corespund realității.....	76
 2.5 Izvoare speciale ale dreptului canonic.....	79

Capitolul II

Canoanele bisericești și relația lor cu revelația divină

a)Însemnătatea legii creștine.....	90
b)Relația Canoane, Evanghelie, Tradiție.....	96
c)Autoritatea canoanelor potrivit raportării lor la Revelație.....	102

Capitolul III

Relația dintre legea bisericească și cea divină.....

a) Evidențierea voii lui Dumnezeu exprimată în Sfânta Scriptură.....	109
b) Evidențierea voii lui Dumnezeu exprimată în Sfânta Tradiție.....	117
c) Exprimarea voii Bisericii prin organele ei legiferatoare.....	117

d) Normele bisericești - expresie a voinței Bisericii.....	118
e) Principiile care au stat la baza alcătuirii legii bisericești.....	119
f) Raportul dintre „jus divinum” și „jus ecclesiasticum”.....	121

Capitolul IV

Sfânta Scriptură temei al normelor de drept.....	125
---	------------

1. Versete ale Sfintei Scripturi care atestă inspirația și lucrarea dreptului canonic ortodox în general.....	127
--	------------

a) Texte despre puteri constituite.....	127
--	------------

1. Versete ale Sfintei Scripturi ce îndeamnă la supunerea față de stăpânitori.....	127
--	-----

2. Versete ale Sfintei Scripturi care atestă calitatea de judecător a împăratului.....	129
--	-----

3. Versete ale Sfintei Scripturi care demonstrează că legile statului trebuie respectate.....	131
---	-----

4. Texte ale Sfintei Scripturi care confirmă persoana împăratului ca fiind sacră (Canonul 84 Apostolic).....	132
--	-----

5. Texte ale Sfintei Scripturi care arată îndatoririle pe care le are împăratul....	133
---	-----

6. Texte ale Sfintei Scripturi care evidențiază ideea de clemență.....	136
--	-----

7. Texte ale Sfintei Scripturi referitoare la prudența judecătorească.....	136
--	-----

8. Texte ale Sfintei Scripturi referitoare la sfatul împăratului.....	138
---	-----

9. Texte ale Sfintei Scripturi care prezintă pe cei care îi înșală pe regi.....	138
10. Texte care privesc locotenența regească și implicit a episcopilor.....	139
11. Texte ale Sfintei Scripturi care tratează nerespectarea legii.....	140
12. Texte ale Sfintei Scripturi care arată efectele nerespectării legilor.....	140
13. Texte ale Sfintei Scripturi ce prezintă restabilirea autorității.....	142
b) Texte despre legi.....	142
c) Texte despre justiție și judecători.....	145

2. Versete ale Sfintei Sripturi care atestă lucrarea dreptului canonic ortodox civil.....154

a) Despre starea și dreptul persoanelor.....	154
b) Căsătoria și condițiile canonice ale acesteia.....	158
c) Despre drepturile sclavilor din legea cea veche și recomandările Legii celei noi.....	165

3. Texte ale Vechiului și Noului Testament care atestă lucrarea dreptului canonic ortodox penal.....170

1. Izvoarele dreptului canonic penal al Bisericii.....	171
2.Codul de drept canonic.....	172
a) Despre acuzare și judecată în dreptul canonic penal.....	173

b) Despre pedepse.....	183
Concluzie.....	198
Bibliografie.....	203

Sfânta Scriptură – fundament al legilor bisericești

Rezumat

Sfânta Scriptură reprezintă fundamentul legilor bisericești. Temeiul principal al dreptului bisericesc îl găsim în Sfânta Scriptură după cum urmează: „De-ți va greși ție fratele tău, mergi, muștră-l pe el între tine și el singur. Și de te va asculta, ai câștigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot cuvântul. Și de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii; iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ți fie ție ca un păgân și vameș. Adevărat grăiesc vouă: Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer”(Mt. 18, 15-18).

Mântuitorul Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, a dat Sfinților Apostoli și urmașilor acestora porunca de a propovădui cuvântul până la marginile lumii și implicit porunca de a organiza Biserica Sa. Această organizare s-a realizat prin formularea unor legi clare ce au avut ca fundament învățăturile predate de Însuși Hristos.

Această lucrare de formulare a legilor începe cu sinodul Apostolic din anul 50 de la Ierusalim, sinod în care Sfinții Apostoli decid în privința problemelor cu care se confrunta Biserica în acea vreme.

După același model de unitate frățească în Hristos, ulterior, părinții Bisericii s-au adunat în cadrul unor sinoade ecumenice sau locale cu scopul de a rezolva sub îndrumarea Duhului Sfânt problemele și în general ereziile care apăreau. Astfel fiecare sinod a alcătuit o serie de canoane sau legi bisericești care aveau ca principal scop apărarea vieții bisericești de năvălirile ereziilor de tot felul.

Toate aceste canoane, atât cele ale sinoadelor cât și cele date de Sfinții Părinți sunt inspirate din Sfânta Scriptură. Mai mult decât atât, între canoane și unele legi ale imperiului Roman și nu numai, există o relație de conlucrare, relație ce are ca scop armonizarea împreună-lucrării dintre Biserică și Stat. Cu alte cuvinte, anumite legi bisericești sunt întărite de puterea Statului și devin legi cu caracter obligatoriu în întregul imperiu.

Lucrarea de față, structurată în patru capitole mari, cuprinde numeroase subcapitole în care sunt prezentate întâi datele generale ale dreptului canonic, urmate apoi de relația acestuia cu Revelația divină, și continuând cu raportul dintre legea divină exprimată prin Scriptură și Tradiție și legea bisericească. Ultima parte a acestei lucrări are ca scop evidențierea versetelor din Sfânta Scriptură în care legile bisericești și chiar unele legi civile își găsesc temeiul aplicabilității lor.

Așadar, prima parte din teză pune în lumină noțiuni precise despre drept canonic din dorința de a arată că originea dreptului canonic este în Scriptură. Tot în această parte sunt prezentate asemănările dintre dreptul canonic și sistemul general de drept, urmând ca apoi se scoată în evidență dreptul canonic din perspectivă științifică.

Tot în această secțiune este tratată problema izvoarelor dreptului canonic, izvoare ce se împart în mai multe secțiuni după cum urmează: izvoare generale, întregitoare, auxiliare și speciale. Toate aceste izvoare prezintă dreptul canonic în toate aspectele sale, dovedind că este inspirat din teologia Sfintei Scripturi pe de o parte și a Sfintei Tradiții pe de altă parte.

A doua parte a lucrării prezintă relația dintre canoanele alcătuite de Biserică și relația acestora cu revelația divină. Aici este pusă în lumină însemnătatea legii care dovedește faptul că Biserica lui Dumnezeu nu este o instituție alcătuită prin legile statului sau prin hotărârea unor oameni care să se fi înțeles între ei în vederea înființării ei, pentru a dezvolta în oameni noțiunea de Dumnezeu. De asemenea pentru dăinuirea ei peste veacuri este imperios necesară implicarea divină, căci, numai dorința umană nu ar putea garanta nicidecum această existență. Mai mult decât atât, relația de unitate dintre

credincioși în calitate de mădulare vii și active ale Bisericii, este concentrată în jurul unicului centru ce se cheamă Hristos.

Natura religios morală reprezintă specificul Legii creștine, lege ce exprimă ființa teandrică a Bisericii definind prin această exprimare caracterul ei instituțional. Hristos, Dumnezeu adevărat și om deplin, este prezent în Biserică, fiind, din punct de vedere religios, chiar viața ei. Legea este forma prin care Logosul divin întrupat intervine și lucrează în Biserica Sa în mod direct. Practic legea reprezintă metoda de acțiune din Biserică.

Relația de raportare dintre canoane cu Evanghelia și Tradiția prezintă începând cu perioada post – apostolică, faptul că multe din elementele învățăturilor lăsate de Sfinții Apostoli devin norme religios – morale ce conțineau pe lângă învățătura propriu-zisă și anumite prescripții juridice. Odată ce aceste prescripții juridice ce au la baza teologiei apostolice, au fost fixate în scris, ele au primit denumirea de canoane. De aici se poate observa relația strânsă dintre Sfânta Evanghelie și canoane realizată mereu prin mijlocirea Sfintei Tradiții.

Teologia Noului Testament existentă și transmisă prin cărțile sale canonice, oferă posibilitatea verificării conținutului legilor canoanelor ca fiind în deplină conformitate cu acesta. Deși această verificare este ușor de realizat căci textul canoanelor nu contravine niciodată scrierilor Noului Testament, totuși trebuie luat în calcul faptul că, canoanele trebuiesc înțelese în lumina Sfintei Tradiții.

În altă ordine de idei, canoanele pot fi considerate o tâlcuire a teologiei Sfintei Scripturi, astfel încât înțelegerea corectă a ei să producă în natura umană dispoziția de a se face și de a trăi conform ei. Practic toată Scriptura și în special Sfintele Evanghelii pentru a fi înțelese corect, este nevoie de explicarea lor, explicare realizată de Sfinții Părinți ai Bisericii, sfinți care au alcătuit și canoane pornind de la preceptele Evangheliilor, canoane ce s-au dovedit imperios necesare.

Capitolul trei prezintă raportul dintre legea bisericească cu toate elementele ei și legea divină. Revelația divină este cheia de pătrundere în adâncul tainei Bisericii, taină care fără cunoașterea deplină a celor revelate de Dumnezeu rămâne un mister de necuprins pentru mintea omenească. Acceptarea lui Dumnezeu, din iubire pentru om, de a se descoperi pe Sine și voia sa, este modalitatea prin care credinciosul este ferit de pericolul căderii din adevăr. Așadar, prin Revelație omul cunoaște și înțelege Sfânta Scriptură care prezintă Biserica în calitatea ei de comunitate a tuturor celor credincioși care au primit botezul în numele Sfintei Treimi (Fapte 2, 38), care mărturisesc credința în Iisus Hristos și care se împărtășesc din Trupul și Sângele lui Hristos oferit tuturor spre mântuire. Astfel se evidențiază pe de o parte legea divină (Jus divinum), lege ce cuprinde totalitatea poruncilor și învățăturilor revelate, și, pe de altă parte, legea bisericească (Jus ecclesiasticum) care cuprinde transpunerea legilor și a poruncilor divine în legi bisericești care au scopul de a conduce Biserica lui Dumnezeu în condițiile istorice.

Legea Bisericii lui Hristos este condiționată de caracterul ei social și nu de esența ei. Legile divine își au izvorul în Dumnezeu și au fost date prin Iisus Hristos pentru ca Biserica să se conducă după ele. Aceste legi divine sunt așadar neschimbabile, deoarece ele sunt expresia voinței lui Dumnezeu. De exemplu, porunca pe care o dă Mântuitorul Hristos Apostolilor Săi de a lega și dezlega păcatele oamenilor „Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer” (Matei 18, 18), poruncă pe care se întemeiază una din cele șapte Sfinte Taine și care este reglementată cu numeroase canoane. Practic, dacă privim dreptul bisericesc într-un sens mai larg, se poate observa că tot dreptul bisericesc „penal” are la bază această poruncă divină.

Pornind de la porunca Fiului lui Dumnezeu întrupat, „mergând învățați toate neamurile botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-i să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (Matei 28, 19), Sfinții Apostoli, în calitate de urmași direcți ai Săi, erau conștienți de misiunea pe care Învățătorul le-o încredințase.

Așadar, având ca bază poruncile divine, Sfinții Apostoli nu doar că le-au împlinit, ci le-au și transmis mai departe urmașilor lor, sub formă atât scrisă cât și orală.

Obligativitatea normelor primite de la Sfinții Apostoli fie în scris fie oral a fost păstrată de Biserică ca și cum porunca ar fi fost primită personal de la Hristos, de aceea respectarea lor este obligatorie. Pe lângă aceste porunci cu caracter divin, mai există o serie de porunci sau legi care au fost gândite și adoptate de Biserică într-un anumit context istoric. Aceste porunci, deși nu au natură divină, ele au caracter obligatoriu prin faptul că au fost aplicate de către Biserică, care le-a și ridicat la nivel de lege.

Ultima secțiune a lucrării prezintă Sfânta Scriptură ca temei al normelor de drept. Toate învățăturile Sfintei Scripturi reprezintă normele după care Biserica lui Hristos ghidează mădularele ei pentru îndeplinirea scopului de mântuire al acestora. Așadar, pornind de la aceste legi ale Scripturii, dreptul canonic se inspiră și se organizează în legi sau canoane gândite de Sinoadele Ecumenice, Locale și nu în ultimul rând de Sfinții Părinți care în funcție de necesitățile vremii și de nevoile Bisericii, alcătuiesc canoane clare cu scopul de a reglementa viața bisericească.

Bibliografie selectivă

- Biblia sau Sfânta Scriptură, EIBMBOR, București, 1991
- Alfons Maria Stickler, Historia juris canonici latini, Institutiones academicae, I, Historia fontium, Augustae Taurinorum, 1950
- Andrei Șaguna, Compendiu de Drept Canonic, Sibiu, 1868
- Idem, Compendiu de drept canonic al Sântei sobornicești și apostolești Biserici, Ed. III, Edit. Tipografiei arhidiecezane, Sibiu, 1913
- Archeveque Basile, Autorite et Saint-Esprit, în Messenger de l'Exarchat de Patriarche Russe en Europe Occidentale, nr. 67, XVII 1969
- Bluntschli, I.C., Allgemeines Staatsrecht, Stuttgart, 1876, II, 367.
- Boboș, Gheorghe, Teoria generală a Statului și Dreptului, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1973
- Boroianu D. G., Dreptul bisericesc, București, 1933.
- Boroianu, Dr. D. G. Dreptul bisericesc, vol. II, Iași, 1899,
- Calabrese, Antonio Diritto penale canonico, Libreria Editrice Vaticana, Citta del Vaticano, 1996
- CETERCHI Ioan, Ion CRAIOVAN, Introducere în Teoria generală a Dreptului, Ed. All, București, 1993

- D'Ercole Giuseppe, *Consortium disciplinae, Le sanzioni nell 'ordinamento canonico precostantiniano, Pars Prima*, Roma, 1955.
- Dal Covolo Enrico, *Logos e Fides, fra Atene e gli Areopaghi del terzo millennio*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2009.
- Dalbert Peter, *Die Theologie der hellenistisch-jüdischen Mission-Literatur unter Ausschuleiss von Philo und Josephus (Theologische Forschung, 4)*, Hamburg, 1954.
- DĂNIȘOR I. DOGARU, D. C., Gh. DĂNIȘOR, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Themis, Craiova, 2000.
- De Agar Joseph Martin, *A Handbook on Canon Law*, coed.E. Caparros & M.Theriault, Montreal, Canada, 1999.
- Erdö Peter, *Introductio in historiam scientiae canonicae*, Roma, 1990.
- Farges Albert, Barbedette D., *Philosophia Scholastica*, vol. 1, II, Paris, 1933.
- Floca Arhid. Prof. Dr. Ioan N., *Drept canonic ortodox, Legislație și Administrație Bisericească*, voi. 11, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București. 1990
- Idem, *Canoanele Bisericii Ortodoxe (Note și comentarii)*, Sibiu, 2005.
- Fogliasso Emilio, *Introductio in vigentem disciplinam de iudicis relationibus inter religions et Ordinarium loci*, Schola Typographica Salesiana, 1948.
- Goyeneche Servo, *De processibus: breves adnotationes ad Libri IV Codicis Iuris Canonici*, Messina, 1958.
- Goyeneche Servo, *De processibus: De iudiciis in genere (pro manuscripto)*, Roma, 1952.
- Gredt Joseph, *Elementa philosophiae aristotelico-thomisticae*, voi. II, Fribourg, 1932.

- Hanga Vladimir, Iustiniani Institutiones. Instituțiile lui Iustinian, ed. Lumina Lex, București, 2005
- Hefele Karl Joseph von, Leclercq H., Histoire des Conciles, Paris, 1907.
- Hempel Johannes, Die Wurzeln des missions-Willen im Colauben des A.T., în „Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft” (ZAW) 66, 1954.
- Ică Diacon Ioan Jr., Canonul Apostolic al primelor secole, vol. 1, București, Editura Deisis. 2008
- Ică Jr. Diacon Ioan, Canonul Apostolic al primelor secole, voi. I, București, Editura Deisis, 2008.
- Ivan Prof. Iorgu D., Demisia din preoție. Studiu de drept canonic. București, 1937.
- Idem, Oros și canon în dreptul bisericesc ortodox, în Ortodoxia, XXII, 1970, nr. 3
- Idem, Bunurile bisericesti din primele 6 secole. Situația lor juridică și canonică, București, 1937
- J. Barstein, Kurze Bericht über die Lagen des in den k.u.k Erbländern zahlreich angesiedelten illyrischen Volkes, Wien, 1866
- Mărtincă Pr. Prof. Dr. Isidor, Dreptul Canonic, Editura Universității din București, București, 2005.
- Idem, Etica Doctrinei Sociale Creștine, Editura Universității din București, București, 2007.
- Idem, Scheme de Teologie Fundamentală, Editura Gramar, București, 2001.
- Milaș Dr. Nicodim, Canoanele Bisericii Ortodoxe (însoțite de Comentarii), voi. I, Partea I, Arad, 1930.

